ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 102, Mart 2020, s. 129-145

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.41495>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
27.01.2020

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
29.03.2020

Dr. Öğr. Üyesi Sinan ÇAKMAK

Gümüşhane Üniversitesi, İletişim Fakültesi
sinancak61@hotmail.com

Prof. Dr. Alaybey KAROĞLU

Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi
alaybeykaroglu@outlook.com

GRAFİK TASARIMININ FOTOĞRAF SANATINDAKİ GERÇEKÜSTÜ İZDÜŞÜMÜ: FOTO MANİPÜLASYON

Öz

Teknolojinin gelişimi hayatımızın her alanında olduğu gibi modern sanat anlayışında da etkili olmuştur. Sanatçılar, görsel sanat eserlerini ortaya koyarken aldıkları ilham kaynaklarına bu gelişimin ışığını da eklemişlerdir. 19. Yüzyılın sonlarına doğru fotoğraf makinelerinde dijital dönem başlamış ve bunun sonucunda fotoğraf sanatı geleneksellikten sıyrılarak dijital çağa ayak uydurmuştur. Her şeyin dijitalleştiği bu yıllarda, sanatçılar anlatım biçimlerini çeşitli görüntü işleme programları ile desteklemişlerdir. Bu sayede var olanı realist bir şekilde yansıtan fotoğraflar, grafik tasarım sanatının ve sayısal görüntü işleme programlarının desteği ile manipüle edilerek sürrealist görünümlere kavuşmuşlardır. Bu araştırmada konu ile ilgili literatür taraması yapılarak ilgili tezlerden, internet kaynaklarından, katalog ve kitaplardan yararlanılarak, uygun metinler ve örnek resimler belirlenmiştir. Çalışmamızda, dijital sanat anlayışı ve grafik tasarımının dokunuşları doğrultusunda, fotoğraf sanatının ulaştığı nokta irdelenmiştir. Bu doğrultuda yaratıcılık ve teknik açıdan foto manipülasyon uygulama yöntemi üzerinde durulmuştur. Sanatçılara ait eserler, grafik tasarım ve fotoğraf sanatının tarihsel literatürüne katkı açısından önemli bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Grafik Tasarım, Fotoğraf Sanatı, Foto Manipülasyon

THE SURREALISTIC PROJECTION OF GRAPHIC DESIGN IN THE ART OF PHOTOGRAPHY: PHOTO MANIPULATION

Abstract

The development of technology has been effective in the understanding of modern art as well as in all areas of our lives. The artists included the light of this development to their sources of inspiration when they revealed their visual arts. The digital era began in cameras and the art of photography broke with traditionalism and kept up with the digital age towards the end of the 19th century. In these years where everything was digitalized, the artists supported their expression styles with various image processing programs. Therefore, the photographs that reflect the existing in a realistic way, have been manipulated with the support of the graphic design art and digital image processing programs and gained a surrealist appearance. In this research, literature, catalogs and books were used and appropriate texts and sample pictures were determined. The aim of the study is to examine the place photography art has reached in line with the touches of digital art understanding and graphic design. In this respect, the method of creativity and technique of photo manipulation were emphasized. The works of the artists were found important in terms of contributing to the historical literature of graphic design and photography.

Keywords: Graphic Design, Photographic Art, Photo Manipulation

GİRİŞ

Dijital teknoloji kavramının her geçen gün geliştiği ve her alanı etkilediği bir dünyada, güncel sanatın da bu etkileşimden payını aldığını söylemek mümkündür. Bu etkileşim görsel iletişim unsuru olan fotoğraf sanatında da kendini göstermektedir. Aynı zamanda sanatın her alanının sorgulandığı, daha farklı ve yaratıcı ne yapılabilir sorusuna cevap arandığı modern sanat anlayışında sanatçılar da bu etkileşim sürecinden geçmektedirler. Sanatçılar, yazılı ve görsel medyanın her alanında ve her anında sayısızca görsel mesaja maruz kalan hedef kitleleri etkilemek adına sürekli farklı olanı keşfetmeye çalışmaktadırlar. Tam da bu noktada grafik tasarımının yaratıcı özelliğinin, fotoğraf sanatı ile bilinçli ve disiplinli bir şekilde harmanlanarak sunulması önem arz etmektedir.

Teknolojik gelişmeler ışığında görsel üretim teknikleri de gelişmektedir. Bilgisayarın icadı ile dijital dünyaya adım atılmakla birlikte hedef kitlelere iletilmek istenen mesajların iletim şekillerinde de farklılar ortaya çıkmaktadır. Bu farklılıkların oluşturulmasında şüphesiz en büyük destek bilgisayar tabanlı grafik programlarından gelmektedir. Grafik, fotoğraf veya animasyon gibi uzmanlık gerektiren çeşitli alanlarda üretilen bu programlar, insanların rahatlıkla ulaşabildiği ve dijital üretim yapabildiği için önemli bir boşluğu doldurmaktadırlar. Günümüzde sanatçılar tarafından fotoğraflanan eserlerin hemen hepsi bu bilgisayar destekli tasarım programlarında rötuşlanarak izleyiciye sunulmaktadır. Bu rötuşlama aşamaları bazen realist bazen de sürrealist sonuçlar verebilmektedir. Sanatçılara son derece önemli kolaylıklar sağlamakta olan bu sayısal görüntü işleme programları, sanatçıların var olanı veya var olmayanı yansıtmaları bakımından önemli bir rol üstlenmektedirler. Realist bir şekilde fotoğraflanan eserler, tasarım programlarında sanatçının veya tasarımcının yaratıcılığı oranında soyut bir hal alabilmektedir.

Bu süreçte sanatçı fotoğraf bilgisinin yanı sıra teknolojiyi de kullanarak gerçekçi olarak elde etmiş olduğu görüntüyü manipüle ederek eseri gerçeküstü bir görünüme kavuşturabilmektedir.

Foto manipülasyon, sanatçıların hedef kitleleri etkileyebilmek veya algılarını yönlendirebilmek için kullanılan bir yöntem olarak nitelendirilebilir. Bu yöntem ile çekilen fotoğraflar işlenerek, manipüle edilerek ve kurgulanarak daha çekici bir hale getirilebilmektedir. Bu yöneme dayalı oluşturulmakta olan foto manipülasyon uygulamaları hedef kitlelerce ve günümüz modern sanat anlayışında oldukça ilgi görmektedir.

Bu çalışmada, bireylerin veya toplumların yeni görsel iletişim unsurlarına olan yaklaşımları doğrultusunda, fotoğraf sanatının bu durumdan ne derece etkilendiğine vurgu yapmak adına gerçeküstü bir yaklaşımla foto manipülasyon yöntemi üzerinde durulmaktadır. Bu bağlamda örnek uygulamalar betimleyici bir yaklaşımla irdelenmektedir. Gelişen teknoloji ile ortaya çıkmış olan görüntü işleme programlarının fotoğraf sanatını olumlu ve yaratıcı bir biçimde etkilediği iddia edilmektedir.

1. Sanatsal Bağlamda Fotoğrafa Müdahale

Fotoğraf kendi dünyasında bir gerçeklik yaratır ve bu gerçeklik durumu gerçekte olmamakla birlikte gerçekte var olana müdahaleyi, kendi gerçeğini yorumlayarak geleceğe taşımayı ifade etmektedir. Yani fotoğraf gerek çeken kişinin gerekse de izleyici kitlesinin inanma duygusuna etki etmektedir. Fotoğraflanan görüntü, objenin kendisi değildir. Ancak başarılı bir şekilde fotoğraflanan görüntü, izleyici tarafından gerçek olarak algılanmakta ve izleyici görüntü ile bütünleşebilmektedir. Bu bağlamda fotoğraf; az sayıda nesnel öge kullanılarak, yazınsal ve sözel öğelere ihtiyaç duyulmaksızın, direk olarak yaratma dirimliliğine katılma dilidir denilebilir (Sanal 1, 2019).

Fotoğrafın sınıflandırılarak sanat anlamındaki tanımını ilk kez Amerikalı fotoğraf sanatçısı C. Jabez Hughes ortaya atmıştır. 1861’ de kaleme aldığı “Sanat Fotoğrafı Üzerine” başlıklı makalede, seviyesel olarak fotoğrafın üç özelliğinden bahsetmiştir. Birinci olarak mekanik fotoğrafın “gerçekçi fotoğraf” veya “belgesel fotoğraf” olarak tanımlanan ve algılanmasının kolay olduğu yönünü belirtmiştir. Bu özellikteki fotoğrafların olduğu gibi gerçeği yansıtmaması ve fotoğrafçının herhangi bir müdahalesinin olmaması söz konusudur. İkinci özellik ise fotoğraf sanatçısının fotoğraflayacağı alana veya görüntüye müdahale etmesi ile oluşturulan sanatsal fotoğraflardır. Sanatçının zihninde canlandırdığı kompozisyona göre mekanda bulunan nesneleri ve figürleri ekleme veya çıkarma yaparak düzenleme şeklidir. Üçüncü özellikte ise sanatçı yaptığı düzenlemeler ile yüksek sanat fotoğrafları üretmeyi amaçlamaktadır. Bu özellikte sanatçının fotoğrafa tamamen müdahil olduğu ve kendi tarzını yansıtarak fotoğrafları tasarladığı görülmektedir. Fotoğraf sanatçısı tarafından kompozisyonu oluşturulan görüntüler ile eser sadeleştirilerek belli bir mesajı anlatma ve öğretme amacı güdülmektedir (Clarke, 1997: 43).

Gustave Le Gray, fotoğrafa sanatsal anlamlar yükleme gayreti içerisinde olarak eserler veren sanatçılardandır. Kendisine özgü romantik manzaralar ortaya koymak adına fotoğraflara müdahale eden sanatçı, 1850 yıllarında denizi ve gökyüzünü ayrı olarak pozlamış ve bu iki negatif montajlayarak istediği görsele ulaşmıştır (Bajac, 2004: 101).

Görsel 1. Gustave Le Gray, Le Soleil au Zénith, Océan, 1856

19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren fotoğrafa müdahale, çeşitli amaçlarda ve tekniklerde uygulanmaya başlamıştır. Özellikle fotoğrafın ticari bir araç olarak kullanılması ve bir ürünün tanıtımını sağlayarak tüketicinin o ürüne sahip olma isteğine etki etmesi, reklam ve grafik alanlarında fotoğrafa müdahaleyi ortaya çıkarmıştır. Bu müdahale ile fotoğraflar hedef kitlenin beklentisine göre düzenlenmiş ve verilmek istenen mesaja yönelik eklemeler söz konusu olmuştur. Fotoğrafa politik olarak müdahale ise 20. yüzyılda Sovyet Rusya, İngiltere, Amerika Birleşik devletleri ve Nazi Almanyası’nda ortaya çıkmıştır. Bu dönemde fotoğraf, devletlerin politikasına hizmet etmek amacı ve fotoğrafçıların gerçekleri manipüle etmesi ile propaganda aracı olarak kullanılmıştır (Böcekler, 2013: 138).

Fotoğrafa müdahalenin sanatsal ilklerinden olarak en güzel ve dikkat çekici örneklerine, 2005 yılında Almanya’nın Mainz kentinde “Yalan söyleyen fotoğraflar” ismiyle ve devlet kanalı ZDF’nin binasında açılmış olan sergide rastlanmıştır. Sergide bulunan eserlerde, fotoğraf sanatçılarının savaş fotoğrafları başta olmak üzere, sanat izleyicisi üzerinde önemli ölçüde etki yaratmak adına fotoğraflara müdahale ettiği gözlemlenmiştir (Yamı, 2009: 52).

Türkiye’de fotoğrafa müdahalenin ilklerinden olarak deneysel fotoğrafın önemli temsilcilerinden sayılan Ahmet Öner Gezgin’in çalışmalarından söz edilebilir. Özellikle deneysel fotoğraf çalışmaları yapan sanatçı, fotoğraf ve diğer disiplinler ile bağ kurmak suretiyle teknik, estetik ve pragmatik bileşenlere erişmeyi amaçlamıştır. Bu amaca yönelik yapmış olduğu “Mavi” isimli çalışması örnek olarak verilebilir. 1983 yılında yapmış olduğu bu çalışma ile Gezgin, doğa ve insan ilişkisini, bilinçaltı düşünceleri gerçek hayat ile yüzleştiren iki boyutun içerisinde üçüncü boyutu ön plana çıkarmıştır. Bu doğrultuda çalışmanın ana fikrini, karanlıklardan aydınlık ve sonsuz bir geleceğe ulaşmanın yine insanın kendi elinde olduğu düşüncesi oluşturmaktadır (Birinci, 2017: 686).

Görsel 2. Ahmet Öner Gezgin, Mavi, 1983

2. Grafik Tasarımı ve Fotoğraf Etkileşimi

“ Grafik ” Yunanca’ dan gelmekte olup, kazımak ve yazmak kökünden türemiş bir sözcüktür. Bir ve birden fazla renkli olacak bir biçimde, sert yüzeylere sahip tahta, taş veya metal gibi malzemelerin oyulması sureti ile kağıt veya deri materyallere baskı yapılarak elde edilmekte olan biçimler olarak adlandırılmıştır. Eski çağ mağaralarında sıklıkla göze çarpmakta olan taşlara kazınmış insan ve hayvan figürleri, “ baskı sanatı ” anlamına da gelmekte olan grafik tasarımının ilk örneklerindendir (Teker, 2009: 70).

Tasarım kelimesi, köken olarak Latince’ den gelmekte olan “ designare “ sözcüğünden türemiştir. Sözcük anlamı olarak “ bir şeye işaret etmek “ manasına gelmektedir. Tasarlama, ortaya çıkarılacak olan herhangi bir yapının, organize edilme sürecindeki faaliyetlerin bütünüdür. Tasarım, birbirinden bağımsız unsurların uyum içerisinde bir bütünlük oluşturma biçimidir. Bu bütünlük açısından en önemli unsur, içerisinde barındırdığı çeşitliliklerin bir bütüne bağlı kalmak sureti ile bütünü oluşturmalarıdır. Uyumsuzluk genel tasarım bütünlüğünü etkileyeceğinden dolayı dikkat edilmesi gereken bir olgudur. Özetle tasarım, belirli bir amacı olan yaratıcı bir eylemdir (Becer, 2013: 32).

Grafik Tasarım tanım olarak, “ bir mesajın açık, ekonomik ve estetik yolla iletilmesidir ”. Aynı zamanda görsel bir iletişim sanatı olarak tanımlanan grafik tasarımın temel amacı, herhangi bir ürünün tanıtımını yapmak veya bir mesajın hedef kitleye iletilmesini sağlamaktır (Becer, 2013: 33).

Fotoğraf, Yunanca’ dan gelen ve kelime anlamı olarak ışık “ photos “ ve yazı “ graphes “ kelimelerinin birleşiminden oluşmaktadır. Aynı zamanda ışık aracılığı ile iz bırakmak anlamındadır (Uygun, 2007: 64).

Fotoğrafın tarihsel temeli incelendiğinde, Aristoteles’in İ.Ö. 4. yüzyılda karanlık bir odanın duvarına ait yüzey üzerine görüntü düşürdüğü bilgisine ulaşılmaktadır. Son derece ilkel bir yapıya sahip olan ve karanlık kutu (camera obscura) olarak adlandırılan bu önemli buluş karanlık bir odadaki bir duvara, iğne deliği boyutlarında bir delik açılması ve dışarıda bulunan cisim-

lere ait görüntülerin deliğin karşısındaki duvara ters düşürülmesi ile görüntünün oluşturulması prensibine dayanmaktadır (Ak, 2009: 5).

Görsel 3. Camera Obscura Uygulama Prensibi

Camera Obscura' nın hayali canlandırması fotoğraf teknolojisine etki eden bir durum olmuştur. Aynı zamanda 1826 yılında Joseph Nicéphore Niépce, yüzey üzerinde görüntü oluşturma çalışmaları yapmış ve bu çalışmalar günümüz fotoğraf teknolojisinin temellerini oluşturmuştur. (Koçtürk, 2018: 62).

1930' lu yıllarda Herbert Matter (fotoğrafçı / tasarımcı), grafiksel bir iletişim aracı olarak fotoğrafı kullanarak bu alana önemli katkılar sağlamıştır. Matter, birden çok negatifi üst üste yerleştirerek oluşturduğu afiş tasarımları, fotomontaj ve turistik afiş uygulamaları ile dikkat çeken çalışmalara imza atmıştır (Bektaş, 1992: 265).

Görsel 4. Herbert Matter, Cover for Arts and Architecture (Soldaki Tasarım), 1946

Herbert Matter, Advertisement for Knoll (Sağdaki Tasarım), 1948

Grafik tasarımı bilgilendirme, ikna edicilik ve kimlik tanıtımı gibi üç ana işleve sahiptir. Grafik tasarım ürünlerinde bu üç işlevin hepsi bir arada kullanılabilir gibi bazen teki veya ikisi bir arada kullanılabilir. Örnek olarak fotoğrafların da sıklıkla yer aldığı tren tarifesi broşürlerinde olan bilgiler yolculara bilgi vermekte ve billboardlarda bulunan ürün reklamları tüketicilerin algılarına o ürünü almalarına yönelik ikna edici mesajlar göndermektedir (Karamustafa, 2003: 49).

Görsel 5. Billboard Tasarımlarında Fotoğraf Kullanımı

Grafik tasarım, önemli bir iletişim aracı olarak tipografik unsurlar ile birlikte hedef kitleye ulaşımında, fotoğraf ile uyumlu bir etkileşime sahiptir. Bundan dolayı iletilmek istenen içeriğin, fotoğraf kullanılarak tasarlandığı ve yansıtıldığı grafik tasarımın uygulama alanlarında fotoğrafın daha etkili izler bıraktığı gözlemlenmektedir.

Hayatımızın her alanında grafik tasarımı ile iç içe olduğumuz gerçeğinden hareketle, görselleşen tasarım fikirlerinde verilmek istenen mesajlar açık ve net olmak durumundadır. Bu mesajlar belli bir kompozisyon düzeninde tasarlanmalı ve bu düzen oluşturulurken kullanılan tipografiler ve fotoğraflar dörtkenara sahip olan uygulama alanına düzgün bir şekilde yerleştirilmelidir (Küçükalfa, 2009: 53).

2.1. Fotoğraf ve Manipülasyon

Fotoğraf, tarihsel olarak diğer sanat dallarına göre daha yeni bir sanat anlayışıdır. Bu yenilik fotoğrafın lehine olmuş ve gelişen teknolojinin de sağladığı katkı ile fotoğraf alanına ciddi faydalar sağlamıştır. Bununla birlikte analog dönemden dijital döneme geçiş sayesinde fotoğrafın hız kazandığı da söylenebilir. Öyle ki çekilen fotoğraflar anında kaydedilmekte ve kaydedilen fotoğraflara dijital ortamda birbirinden etkileyici bir çok efekt uygulanabilmektedir. Bugüne kadar geçen süreç içerisinde, bir mesajı veya sanatsal bir yaklaşımı hedef kitleye iletmede son derece başarılı bir ivme yakalamış olan fotoğraf, grafik tasarlama süreçlerinde de sıklıkla kullanılmakta olan bir argüman olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kavramsal olarak bakıldığında manipülasyon; ekonomi, siyaset ve medya gibi bir çok alanda kullanılmaktadır. Ancak son dönemde çağdaş sanat anlayışında da kullanılan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Kelime olarak “ hedef kitle ya da kişide, bir takım psikolojik teknikler kullanarak davranış ya da kanaat değişikliği yaratma işlemi” anlamına gelmektedir (Cevizci, 2012: 287).

Fotoğrafta “çekim sonrası” manipülasyon kavramının oldukça kısa bir tarihi vardır. “Fotografik imgenin bilgisayarda üretimi ve manipülasyonu aşağı yukarı 1960’larda başlamıştır.

1970'lere kadar küçük bir pazar olarak, yavaş, pahalı ve yalnızca belirli işlere uygun olmasına rağmen gelişme göstermiştir. 1980'lerde bilgisayar görüntüleri, fiyatların azalması ve iyi ekipmanla daha hızlı gelişmiştir" (Özel, 2005: 117).

1990'lı yıllar ile bilgisayar tabanlı görüntü işleme programlarının ortaya çıkması ile fotoğrafların manipüle edilmesi yalnızca fotoğrafçılar tarafından değil amatörler tarafından da uygulanmakta olan bir durum haline gelmiştir. 2000'li yıllardan itibaren ise teknolojinin hızlı gelişimi ile internete ve bilgiye erişim kolaylaşmış ve bu gelişmeler foto manipülasyon uygulamalarında da etkili olmuştur. Öyle ki teknolojik gelişmeler, fotografik ortamın estetik ve belgesel yönünde sınırsız olarak manipülasyon yapılabilmesine imkan sunmuştur (Light, 2012: 109).

Çağdaş sanatın her dalında birbirinden farklı üsluplar ve yöntemler mevcuttur. Çoğunlukla grafik ve fotoğraf sanatçılarının, birbirinden bağımsız imgeleri yeniden kurgulamak suretiyle oluşturdukları bir bütün olan foto manipülasyon da bu yöntemlerden birisidir. Foto manipülasyon, fotoğraflar üzerinde geleneksel yöntemlere dayalı veya sayısal görüntü işleme programları ile yapılmış olan her türlü değişiklik olarak açıklanabilir. Bu yöntem sayesinde fotoğraflara istenilen görüntü oluşturulana kadar müdahale edilebilmektedir. Bu müdahaleler bazen realist bazen de sürrealist sonuçlar doğurabilmektedir. Bu noktada tercih tamamen grafik veya fotoğraf sanatçısına aittir.

Fotoğrafın manipüle edilmesi, kimyasal işlemlerin uygulandığı geleneksel dönemden günümüz dijital dünyasındaki sayısal işleme dönemine geçiş ile birlikte daha kolay bir hale gelmiştir. "Karanlık oda teknisyenleri için fotoğrafı manipüle etme olanağı başından beri olageldiği halde, sayısal teknolojiler bu tür manipülasyonları eskiden daha kolay yapılır ve daha zor ayırt edilir hale getirmiştir" (Çetintaş, 2004: 67).

Görsel 6. Sinan ÇAKMAK, Ütopya Foto Manipülasyon Uygulaması, 2016, 100 x 70 cm

Foto manipülasyonun, yalnızca fotoğrafların birleştirilmesi ile yapılması söz konusu değildir. Tek bir görsel üzerinde görüntünün daha etkili olabilmesi açısından objelerin yerleri değiştirilebilir veya objeler birbirlerine kaynaştırılabilir. Yapılacak olan bu kurgulamanın, manipülasyon oluşturulmadan önceki süreçte ve baskılama aşamasına kadar planlı olmalıdır (Kirschner, 1998: 77).

Foto manipülasyon uygulamasında tek bir görsel üzerinde çalışılabileceği gibi adeta bir kolajı andırırçasına birden çok görsel de kullanılabilir. Burada dikkat edilmesi gereken, birbirinden bağımsız fotoğraflanmış olan görsellerin çözünürlük, ışık ve tema gibi öğeler açısından uyumlu olmalarıdır. Zira bu öğeler profesyonelce işlenerek birleşim sağlanamaz ise ortaya çıkacak olan eser absürtlük içerebilir (Durden, 2015: 33).

Fotoğraf sanatında kolaj tekniğinin yaratıcısı olarak John Heartfield, dönemin ideolojisini ve sınıfsal mücadeleyi konu alan çalışmaları ile dikkat çekmektedir. Aynı şekilde bu dönemin sanatçılarından olan George Grosz ve Hannah Höch, çalışmalarında fotoğrafları manipüle ederek politik tavırları yansıtmışlardır (Birinci, 2017: 674).

Görsel 7. John Heartfield, Adolf the Superman, 1932

Görsel 8. Hannah Höch, 1919, 114 x 90, National Galeria, Berlin.

Görsellerdeki çalışmalara bakılacak olursa gerçek yapılarının tamamen dışında manipüle edilerek bir araya getirilmiş, birbirinden farklı görsellere ait parçalar görülebilmektedir.

Postmodernist sanatçılar, günümüzde foto manipülasyon yöntemi sıklıkla kullanmakta ve fotoğrafları kurgulayarak birbirinden yaratıcı eserler ortaya koymaktadırlar. Bu eserleri oluştururken aynı zamanda diğer sanat dallarından da yararlanmışlardır. Eserlerin estetik değerlerden ve teknik kurallardan uzak üretilmesinden çekinmemişlerdir. Çünkü manipülasyon sözcüğünün manasına kurallardan sıyrılmak anlamı da yüklenebilmektedir. Bu doğrultuda sanatçılar, geçmiş ve gelecek kavramlarını bir arada yansıtarak, toplumsal sorunları, kadına olan bakışı ve cinsellik üzerine olan konuları eleştirel bir bakış açısı ile vurgulamışlardır (Barrett, 2012: 108).

Dijital dönüşüm çağının getirmiş olduğu yenilikler, grafik tasarım ve fotoğraf alanlarında oldukça etkili olmuş ve çağdaş sanat anlayışına yeni oluşumlar kazandırmıştır. Gelenekselin inovasyon süreci ile harmanlanarak ulaştığı noktaya bakıldığında, grafik tasarımda kalem ve kağıdın, fotoğraf sanatında ise karanlık odanın yerini bilgisayarlara ait dahili ve harici çevre birimlerinin aldığı net bir biçimde görülebilmektedir. Aynı zamanda grafik sanatçısının yaratıcılık adına farklı işlere imza atmasında fotoğrafı etkili kullanabilmesi de oldukça önemli hale gelmiştir. Buradan hareketle algı gücü bakımından yadsınamaz bir etkiye sahip olan fotoğrafın, görüntü işleme programları ile işlenerek daha da etkili bir hale dönüştürülmesi, grafik tasarım ile fotoğraf sanatının etkileşimini ortaya koymaktadır.

2.2. Dijital Foto Manipülasyon Uygulamaları

Sanatın farklı dallarında eserler üretmekte olan birçok sanatçı, dijital teknolojiyi her geçen gün daha fazla kullanmaktadır. Dijital teknolojiyi bir araç olarak kullanan sanatçıların ortaya koyduğu bazı eserlerde dijital etkiler gözlemlenebildiği gibi bazı eserlerde ise bu etkileri gözlemlenmek son derece zordur. Özellikle 20. yüzyıldan itibaren Dadaist, Kübist ve sürrealist sanatçıların kullanmış olduğu montaj, kolaj, kurgu gibi tekniklerin dijital teknoloji sayesinde gelişerek daha kolay uygulanabilir bir duruma geldiği söylenebilir (Sağlamtimur, 2010: 221).

Dijital sanat, her şeyin dijitalleşerek anlam bulduğu yaşam dünyamızın bir gereksinimi olarak doğmuştur. Gelenekselin özünden esintiler taşımakta olan bu sanat anlayışı, gün geçtikçe daha etkin bir hal almaktadır. Bununla birlikte sanat dallarında inovatif etkiler gözlemlenmektedir. Foto manipülasyonlar da bu anlayışa uygun bir yöntem olarak ortaya çıkmıştır. Bu yöntem ile gelenekselin özüne hakim olarak teknolojiyi iyi kullanan günümüz grafik ve fotoğraf sanatçıları, gerçek ile hayal arasındaki dengeyi çalışmalarında betimlemişlerdir. Üstelik ortaya çıkan eserlere bakıldığında, her ne kadar sürrealist izler taşısalar da gerçekle ayırt edilmesi zor durumlar söz konusu olabilmektedir. Tabi burada yazılım tabanlı bilgisayar programlarının önemli bir düzeyde rolü vardır.

Dijital sanata dair her türlü uygulama alanı, bir şekilde yazılımlardan yararlanmaktadır. Ancak buna rağmen yazılım sanatı, kökenine inildiğinde sanatçının yazdığı yazılımlara gönderme yaparak bu yazılım programlarını yaratıcı eser olarak değerlendirmektedir (Wands, 2006: 164).

Yazılımlar günümüzde hemen her alanda kullanılmakta olan ve hayatı kolaylaştıran önemli unsurlardandır. Özellikle dijitalleşen her sektör yazılımlardan destek almakta ve insanlara sunmakta olduğu hizmetleri yazılımlar üzerinden sağlamaktadır. Bu durum dijital sanatın uygulama alanları için de geçerlidir. Öyle ki fotoğrafların dijital ortamlara aktarımında, fotoğraflar üzerinde yapılan düzenlemelerde, ekleme, çıkarma ve farklı efektler uygulanarak oluşturu-

ruhan foto manipölasyonlarda kullanılan grafik programları da yazılımlar sayesinde çalışmaktadır.

Dijital ortamlarda fotoğraflar üzerinde çalışma yapmaya ve görsel efekt uygulamaya olanak sağlayan grafik programları olarak Adobe Photoshop, Adobe Lighthouse, Gimp, Picasa vb. programlar sayılabilir. Ancak özellikle fotoğraf sanatı ile profesyonel düzeyde ilgilenenler için Adobe Lighthouse, dijital sanat alanında foto manipölasyon çalışmaları üretenler için ise Adobe Photoshop yazılım programının daha çok tercih edildiği söylenebilir.

Görsel 9. Adobe Photoshop Programı Ara Yüz Ekran Görüntüsü

Adobe Photoshop programında, dijital olarak fotoğraflanan görsellerden birinin veya daha fazlasının programa aktarılması ile çalışmaya başlanabilir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta fotoğrafların çözünürlük açısından yüksek kalitede olması ve manipölasyon yapılırken bu kalitenin bozulmamasıdır.

Görsel 10. Paul Mendez, Foto Manipülasyon Uygulaması, 2015

Resimde Paul Mendez'e ait foto manipülasyon uygulaması görülmektedir. Çalışmaya başladığında üç farklı fotoğrafa ait görselin renk, ışık, biçim ve tema olarak birbirinden tamamen farklı yapıda olduğu görülmektedir. Ancak Adobe Photoshop programının araç panelinde bulunan seçme, kesme, doku kopyalama (klonlama) gibi araçlar kullanılarak bu üç farklı fotoğraftan istenilen görseller alınmıştır. Arka plan olarak Kremlin Sarayı görseli kullanılmış, kadın ve tilki görselleri ise bu arka plan üzerine profesyonelce yerleştirilmiştir. Aynı zamanda programda bulunan katman stilleri seçeneğinden figürlerin gölgeleri oluşturularak ve efekt galerisinden ışık ayarlamaları yapılarak son derece orijinal bir sonuç ortaya çıkarılmıştır. Gerçekte var olmayan ancak foto manipülasyon yöntemi kullanılarak gerçekmiş gibi bir izlenim veren bu tarz çalışmalara görsel medyanın birçok mecrasında rastlamak mümkündür.

Foto manipülasyon çalışmaları bazen gerçeğe çok yakın sonuçlarda ürünler üretirken bazen de tamamen gerçek dışı (sürrealist) sonuçlar ortaya koyabilmektedir. Buradaki en önemli etken tasarımcının veya sanatçının hayal dünyasındaki düşünceyi ne şekilde yansıtmak istediğidir.

Dijital ortamlar kullanılarak üretilmiş olan bazı foto manipülasyon örnekleri aşağıdaki gibidir.

Görsel 11. Daniela Babic, Foto Manipülasyon Örnekleri, 2015

Görsel 12. Bilal Arslan, Foto Manipülasyon Örnekleri, 2013

Görsel 13. Andric Ljubodrag, Foto Manipülasyon Örnekleri, 2010

SONUÇ

Grafik tasarım, gelişen teknoloji ile birlikte geleneksel kalıplarını kırmış ve dijital dünyaya adapte olmakta zorlanmamıştır. Bu uyum süreci ile dijital dünyada tasarım anlayışı sayısal görüntü işleme programları ile zenginlik kazanmıştır. Benzer tespitler teknoloji çağının etkisin-

de kalan diğer sanat dalları için de yapılabilir. Öyle ki fotoğraf sanatı, analog dönemden dijital döneme geçiş ile gerçeküstü yaklaşımla oluşturulacak olan eserlerin ilk nefeslerini hissettirmiştir.

Günümüzde realist yaklaşımından yavaş yavaş uzaklaşmakta olan fotoğraf sanatı, var olanı değişik formlarda kurgulamak suretiyle yaratıcı eserler ortaya koyarak izleyicide farklı etkiler bırakmaktadır. Fotoğraflanan anın içerisinde bulunduğu gerçek dünya, zamanla hayatın ve mekanın gerçeğinden uzaklaşmıştır. Öyle bir hal almıştır ki artık sanatçının iç dünyasının ve yaratıcılığının kılavuzluğunda, soyutlaşarak gerçeküstü bir bedene bürünmüştür. Bu gerçeküstü durumun oluşmasında hiç şüphesiz ki grafik tasarımın etkisi vardır.

Günümüzde fotoğraf teknolojisinin dijitalleşmesi ile büyük bir maharet ve emek isteyen karanlık oda tekniği yerini bilgisayar tabanlı görüntü işleme programlarına bırakmıştır. Bu programlar sayesinde sanatçılar görseller üzerinde istedikleri sonuca ulaşmaya kadar değişiklik yapabilmektedirler. Ayrıca fotoğraf teknolojisi, yediden yetmiş herkesin kolay ve hızlı bir şekilde ulaşip kullanabildiği bir duruma gelmiştir. Bunun doğal bir sonucu olarak da farklı fotoğraf kurgulama teknikleri ortaya çıkmıştır. Foto manipülasyon bu yaratıcı yönü yüksek olan yöntemlere en güzel örneklerdendir.

Sürrealist akımın esintilerini taşıyan foto manipülasyonlar, özellikle son yıllarda sanatsal organizasyonlarda sıklıkla izleyiciyle buluşmaktadır. Bu organizasyonlarda özellikle kendisini sürrealist yaklaşıma yakın gören grafik ve fotoğraf sanatçılarına ait eserler, aykırı ve yaratıcı olma yönleri ile diğer eserlerden farklıdır. Bu yönleri ile sanat dünyasında beğeni toplayan foto manipülasyonlar, gün geçtikçe yaşamımızın her alanına nüfuz etmektedir. Yazılı ve görsel medyanın hemen her alanında bu tarz çalışmalar bizi karşılamaktadır. Foto manipülasyonların, bu derece geniş alanda hayat bulması, elbette grafik tasarımının katkısı ile mümkün olmuştur. Günümüze kadar profesyonel anlamda kabul görmüş ve geliştirmiş olan grafik tasarım programları sayesinde görüntüler hızlı ve yaratıcı bir şekilde işlenebilmiştir. Aynı zamanda bu işleme sürecinde grafik tasarım, sanatçıların iç dünyasındaki gerçeküstü alemin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bütün bu tespitler ışığında foto manipülasyonların, sanata ve görsel medya mecralarına pozitif yönde katkıda bulunduğunu söylemek doğru olacaktır.

KAYNAKLAR

- Ak, G.S.(2009). Fotoğrafın Kısa Tarihi Temel Fotoğraf Bilgileri ve Tanıtım Fotoğrafçılığı. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bajac, Q.(2004). Karanlık Odanın Sırları Fotoğrafın İcadı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Barrett, T. (2012). Fotoğrafı Eleştirmek, İmgeleri Anlamaya Giriş (A. Berktaş, çev.). İstanbul: Hayalperest Yayınları.
- Becer, E. (2013). İletişim ve Grafik Tasarım. İstanbul: Dost Kitabevi.
- Bektaş, D. (1992). Çağdaş Grafik Tasarımının Gelişimi. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Birinci, G. (2017). Deneyisel Bir Yaklaşım Olarak Kolaj ve Karışık Teknik Uygulamasının Fotoğraf Sanatına Yansıması. SDÜ ART – E Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi, 10/20, 666-690.

- Böcekler, B.(2013). Magnum Fotoğraf Ajansı'nda Foto Manipülasyon: Martin Parr Örneği. Uluslararası Sanat, Tasarım ve Manipülasyon Sempozyumu (21-23 Kasım 2013), Sempozyum Bildirileri Kitabı. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları.
- Cevizci, A. (2012). Felsefe Sözlüğü. İstanbul: Say Yayınları.
- Clarke, G. (1997). The Photography. Hong Kong: Oxford University Press.
- Çetintaş, E. (2004). Etik Açından Haber Fotoğrafçılığı: Türkiye'de Haber Fotoğrafçılarıyla Bir Anket Çalışması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Durden, M. (2015). Fotoğraf Bugün. (Y. Adam ve E. Gözgülü, çev.). İstanbul: Akbank Kültür ve Sanat Dizisi.
- Karamustafa, S. (2003). 21. Yüzyıl Türkiye'sinde Görsel İletişim Tasarımı Eğitimi. Yayınlanmamış sanatta yeterlik tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kirschner, J. (1998). Manipülasyon Ama Nasıl? (A. Arıtan, çev.). İstanbul: Arıtan Yayınevi.
- Koçtürk, A. (2018). Fotoğraf Sanatı Çerçevesinde Değişen Algılar ve Görme Biçimleri. İstanbul Arel Üniversitesi İletişim Çalışmaları Dergisi, 5 (10-11), 55-75.
- Küçükalfa, N.E. (2009). Grafik Tasarımda Fotoğrafın Önemi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Light, K. (2012). Çağımızın Tanıkları Belgesel Fotoğrafçılar Anlatıyor. (H. Yılmaz, çev.). İstanbul: Espas Yayınları.
- Özel, Z. (2005). Teknolojik Gelişmeler İçerisinde Dijital Fotoğrafçılık ve Belgesel Fotoğrafçılığın Yeniden Tanımlanması. Yayınlanmamış doktora tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Sağlamtimur, Ö. Z. (2010). Dijital Sanat. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10/3, 213-238.
- Teker, U. (2009). Grafik Tasarım ve Reklam. İstanbul: Yorum Sanat Yayınevi.
- Uygun, S. (2007). Reklam Fotoğrafçılığı ve Yaratıcılık. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Wands, B. (2006). Dijital Çağın Sanatı. (O. Akınhay, çev.). İstanbul: Akbank Kültür Sanat Yayınları.
- Yam, V.Ş. (2009). Dijital Manipülasyon ve Medya Etiği. Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi, Medya ve Etik Sempozyumu (07-09 Ekim 2009), Sempozyum Bildiriler Kitabı. Elazığ: Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

Sanal, 1: Atalayer, F.(Erişim Tarihi: 12.11.2019). Fotografi, Yaratıcılık, Dil. Fotografya. Sayı.13.

http://www.fotografya.gen.tr/issue-13/f_atalayer/f_atalayer.html

GÖRSEL KAYNAKLAR

G.1. Gustave Le Gray, Le Soleil au Zénith, Océan, 1856

<http://www.digital-reflection.com/jean-baptiste-gustave-le-gray/>, Erişim Tarihi: 05.11.2019

G.2. Ahmet Öner Gezin, Mavi, 1983

<http://www.turkishculture.org/whoiswho/visual-arts/ahmet-oner-gezin-415.htm> , Erişim Tarihi: 07.11.2019

G.3. Camera Obscura Uygulama Prensipleri

<https://www.matrise.no/2018/07/camera-obscura-and-the-world-of-illusions/> , Erişim Tarihi: 07.11.2019

G.4. Herbert Matter, Cover for Arts and Architecture (Soldaki Tasarım), 1946

Herbert Matter, Advertisement for Knoll (Sağdaki Tasarım), 1948

<https://www.knoll.com/knollnewsdetail/herbert-matter-defining-knoll> , Erişim Tarihi: 15.11.2019

G.5. Billboard Tasarımlarında Fotoğraf Kullanımı

<https://www.canlitasarim.com/blog/beykoz-billboard-kiralama> , Erişim Tarihi: 17.11.2019

G.6. Sinan ÇAKMAK, Ütopya Foto Manipülasyon Uygulaması, 2016, 100 x 70 cm (Bireysel Arşiv)

G.7. John Heartfield, Adolf the Superman, 1932

<https://www.bidsquare.com/online-auctions/material-culture/john-heartfield-german-1891-1968-adolf-der-ubermensch-schluckt-gold-und-redet-blech-498789> , Erişim Tarihi: 25.11.2019

G.8. Hannah Höch, 1919, 114 x 90, National Galeria, Berlin

<https://www.e-skop.com/skopbulten/berlin-dadacilari-arasinda-bir-kadin-hannah-hoch/1742> , Erişim Tarihi: 25.11.2019

G.9. Adobe Photoshop Programı Ara Yüz Ekran Görüntüsü

<https://technotoday.com.tr/photoshop-cc-2019-incelemesi/> , Erişim Tarihi: 20.01.2020

G.10. Paul Mendez, Foto Manipülasyon Uygulaması, 2015

<https://www.behance.net/gallery/26099883/Animal-Soul> , Erişim Tarihi: 21.01.2020

G.11. Daniela Babic, Foto Manipülasyon Örnekleri, 2015

<http://sanatlibiblog.com/etiket/fotograf-manipulasyon/> , Erişim Tarihi: 21.01.2020

G.12. Bilal Arslan, Foto Manipülasyon Örnekleri, 2013

<https://onedio.com/haber/turk-fotografcidan-24-harika-fotograf-manipulasyonu-242348> , Erişim Tarihi: 21.01.2020

G.13. Andric Ljubodrag, Foto Manipülasyon Örnekleri, 2010

<https://mymodernmet.com/10-incredible-photo/> , Erişim Tarihi: 21.01.2020